

De Palm- paasstok

1. Handleiding bij het maken van de stok.
2. Het verhaal van Palmzondag
3. De palmpaasstok: geschiedenis en achtergronden
4. Verhaal: De palmpaas van Marijn

1. Handleiding bij het maken van de stok.

Werkwijze:

Zorg ervoor dat de stokken stevig aan elkaar zijn gebonden tot een kruis. Dit is voor de kinderen zelf niet te doen. Het moet nogal stevig vast zitten. Daarom is het handiger als dat van tevoren al klaar is (gelijmd of geschroefd). Je kunt de ouders vragen dit alvast voor hun kind te maken en mee te geven. Omwind de stokken met kleurige stroken crêpepapier, totdat je de stok niet meer ziet.

Hang een ketting van pinda's, rozijnen en ander gedroogd fruit aan de uiteinden van het kruis. Prik boven op de palmpaasstok een broodhaantje en een takje groen. Je kan als variatie ook een ketting maken van kleurig snoep (zoals spekjes en zo) of een ketting maken van gekleurd papier. Of bloemetjes maken van crêpepapier (of propjes) en die op de latten lijmen.

Materiaal:

- stok of tak van 40 cm
- stok of tak van 60 cm
- verschillende kleuren crêpepapier
- een stuk touw
- naald en draad
- pinda's, rozijnen en gedroogd fruit
- gekleurd papier om een slinger van te maken
- broodhaantje
- takje groen

Uitleg:

Om te beginnen een paar vragen over de palmpaasstok, die je niet zo vaak hoort: "Waarom hoort er eigenlijk een *koord met 30 rozijnen of snoepjes* aan een palmpaas te hangen?" Ze staan symbool voor de 30 zilverlingen, de zilveren munten waarmee Judas betaald werd voor zijn verraad van Jezus. Of: "Als het snoepjes zijn, horen het dan *afwisselend zoete en zure snoepjes* te zijn?" "Waarom?" Voor kinderen zijn ze een heerlijke manier om aan een stukje van het verhaal te komen. De zure snoepjes herinneren je aan het verdriet uit de verhalen: de gevangenschap, het slaan en schoppen en schelden. Dat gebeurde zowel in de oude Joodse -, als in de Jezus verhalen. De zoete snoepjes zijn de herinnering dat er na pijn altijd troost komt. Dat er na elke slechte ervaring weer een goede komt. Na dorst komt er weer drinken, na hongersnood weer voedsel na droogte weer regen, na oorlog weer vrede. Het is net een legpuzzel. Als je met kinderen aandacht besteedt aan alle symbolen, dan vertel je ze stukje voor stukje het hele verhaal. En daarom is dit stuk over de palmpaas geschreven.

2. HET VERHAAL VAN PALMPASEN

Het feest van Palmpasen was er vóór de palmpaasstok en daarom zal ik maar met dat oude verhaal beginnen. Dan weet je in elk geval wat er nou bij palmpasen gevierd en herdacht wordt. Het is het oude verhaal van Jezus die, nadat hij een paar jaar heeft rondgetrokken door zijn land, in Jeruzalem aan komt. Niet alleen, maar samen met zijn vrienden. Waarschijnlijk was de vriendengroep uitgegroeid tot een grote groep. We weten niet of we aan tientallen of honderden moeten denken. De mensen van Jeruzalem, de hoofdstad van het land, hebben gehoord dat Jezus in aantocht is. Allemaal hebben ze al veel van hem gehoord en dus gaan ze allemaal naar de stadspoort om hem te zien. En wanneer hij dan aankomt, is het ook een drukte van belang. Waarschijnlijk waren er duizenden mensen op de been. Logisch dat de Romeinse machthebbers, en met name de commandant van de stadswacht, een beetje bang waren voor zijn populariteit. Hij zal vast geen toestemming van Herodes en Pilatus gehad hebben om Jezus binnen te laten in de stad. Maar als hij dat bevel nu wilde opvolgen, zouden er absoluut relletjes uitbreken en juist dát mocht vooral niet gebeuren.

De leerlingen hebben een ezel geleend van een bevriende boer. Waarschijnlijk een muilezel. Een ezel omdat Jezus persé niet op een paard wilde. Paarden hoorden bij de soldaten en bij rijke machtige mensen. En zo was Jezus niet. Op een ezel stak hij net boven de mensen uit en dat was voor hem voldoende. Lopend was hij in het gedrang gekomen. De mensen van de stad denken wel heel verschillend over hem. Er zijn er die denken dat hij de nieuwe leider van het Joodse volk zal worden en ze hopen op een soort opstand. Anderen denken dat Jezus een geestelijk leider is, de Messias, die in oude boeken door profeten voorspeld is. En weer anderen denken dat die Jezus een banjerik is. Telkens als het er op aan komt, neemt hij een andere beslissing dan ze willen. Maar de mensen voelen wel allemaal dat deze komst naar Jeruzalem bijzonder is. Ze verwachten er allemaal veel van.

En als hij dan eindelijk aankomt, is iedereen blij. De mensen maken er in elk geval een demonstratie tegen de Romeinen van. Ze vinden het prachtig dat ze niet durven in te grijpen. Daarom doen ze er nog een schepje bovenop. Ze rukken palmtakken van de bomen en beginnen er mee te zwaaien.

Ze spreiden hun mantels uit op de grond en laten de ezel erover lopen. Ze roepen en juichen. Ze durven steeds meer, want de soldaten doen niets. Ze roepen "hosanna", hebreuws voor "...help toch...". Misschien heeft toen ook al iemand geroepen:

"...rex Judaica...", dat moeten de Romeinen herkend hebben als "... koning van de Joden...". De soldaten laten het volk zijn gang gaan en de mensen maken er op hun manier een triomftocht van.

Maar de triomf is maar voor even. Als de avond valt, durft er niemand meer op straat uit angst voor de Romeinen. In de drukte van de middag bij de grote tempel was Jezus ineens verdwenen. Hij gaat naar een soort onderduikadres, waar niemand van weet. Veel mensen zijn teleurgesteld en gaan naar huis. Ook de volgende dagen gebeurt er niets, er komt geen opstand, er komt geen grote toespraak van Jezus waarin hij uitlegt wat hij wil. Er gebeuren geen wonderen. En in de nacht van donderdag op vrijdag valt voor Jezus en voor zijn volgers het doek. De Romeinen slagen erin hem te arresteren, hij wordt voor 30 zilveren munten verraden door een diep teleurgestelde leerling: Judas.

Dan gaat het snel: op vrijdagavond begint de Sabbat, de wekelijkse rustdag van de Joden die door de Romeinen ook gerespecteerd wordt. Jezus wordt vrijwel zonder proces, onrechtvaardig snel ter dood veroordeeld en aan een kruis geslagen. Nog voor de Sabbatavond valt, is hij dood en begraven ... Het wonder waar iedereen op hoopte, gebeurde pas later. Eerst moeten de mensen door een diep dal van verdriet.

3. DE PALMPAASSTOK geschiedenis en achter- gronden

De palmpaasstok: De oorsprong van de palmpaasstok ligt net als die van het eieren eten, deels in onze nationale folklore en deels in religieuze achtergrond. Bij religieus moet je dan ook nog eerder aan volksgeloof denken, dan aan officiële regels van de kerken.

De reformatie had in ons land een abrupt einde gemaakt aan de katholieke traditie van het op palmzondag *in processie rondtrekken* door de straten van de stad. De intocht van Jezus in Jeruzalem werd al vanaf de 4^e eeuw in steden op palmzondag 'nagespeeld'. Het voornaamste van die processie was *het (houten) beeld van Jezus-op-de-ezel*, dat door de straten getrokken werd. Soms liet zelfs een 'echte' bisschop zich op een 'echte' ezel rondrijden. Op andere plaatsen een houten beeld op wielen of op een draagbaar. Het beeld mocht dan getrokken of gedragen worden door 12 mensen, die een pelgrimstocht naar Jeruzalem hadden gemaakt. Dat leek dan het meest op de twaalf apostelen van Jezus, die bij Hem geweest waren tot en met die zondag van de intocht in Jeruzalem. In het Catharijneconvent in Utrecht bewaren ze nog altijd zo'n houten palmezel uit ± 1600. Toen die traditie *in de tijd van de reformatie verboden* werd, heeft het volksgeloof gezocht naar andere wegen, symbolen om in elk geval de verhaaltraditie te handhaven. Het wordt gewoonte om kinderen een *Palm-paasstok* te geven, waarmee ze op Palmzondag

rondtrekken. Zo werd de samenleving toch op de hoogte gehouden van het naderende paasfeest. Een *stil protest, een gelovig signaal*.

De *stok* heeft de basisvorm van het kruis van Jezus. Alleen al over de *kruisvorm* en de oorsprong ervan zou een klein boek te schrijven zijn: heel veel culturen hebben in de kruisvorm een symbolische vereniging gezien tussen het horizontale, het aardse leven en het verticale, naar een hogere macht en werkelijkheid verwijzende. De mens bevindt zich precies op het kruispunt van beide gedachtelijnen.

In veel streken van het land was/is er een *krans* op bevestigd, het symbool van het on-eindige van de cyclus van het leven. Het kan een broodkrans zijn, die uit wil drukken dat de mens niet zonder voedsel kan, maar het kan ook een groene krans zijn die de cyclus in de natuur benadrukt.

Kleuren. De basiskleur van de stok is *wit*. De kleur van frisse wind en nieuwe ideeën, de onschuld, de kleur van een lammetje. Jezus en zijn dood zijn vaak vergeleken met het offeren, doden, van een onschuldig lam. In veel culturen, tot op de dag van vandaag, herkenbaar.

De stok kan versierd worden met *goud/geel* lint, de kleur van de zon, die in het voorjaar weer de overwinning heeft behaald op de duistere tijd van de winter. En om de kleuren-cyclus vol te maken, kunnen er nog gekleurde linten aan gemaakt worden die elk weer symbool staan voor b.v. de elementen van de schepping:

Rood voor de liefde of het vuur dat mensen in vuur en vlam kan doen staan voor iets dat ze in hun leven willen bereiken. **Blauw** voor de hemel of de zee. **Bruin** voor de aarde, of voor de herfst. **Groen** voor het gras en de struiken en de bomen en de zaden en vruchten die zij dragen, maar ook de kleur van de hoop. Eventueel **Zwart** als kleur van de nacht of van de angst en het verdriet die ook bij het leven horen.

Bovenop de palmtak steekt een *broodhaan*. Brood, om het voedsel te symboliseren dat elke mens nodig heeft. In de christelijke traditie is er de vergelijking met Jezus, die zichzelf als brood, als voedsel uitdeelt aan de mensen. Het was een haan, omdat die (zeker

op het platteland) het symbool van *waakzaamheid* is. Hij roept iedereen wakker bij het aanbreken van de dag en hij maakt hels kabaal, als er onraad is in het kippenhok. Hij staat op de palmpaasstok symbool voor de waakzaamheid van de mensen om de verhalen niet verloren te laten gaan. In het verhaal van de dood van Jezus is er ook een haan. Die laat *Petrus* voelen dat hij zijn vriend Jezus drie keer verloochent, zegt dat hij hem helemaal niet kent. Petrus schrikt als hij de haan hoort, want Jezus had hem dit voorspeld.

Bij de broodhaan werd ook vaak een *palmtak*, in Nederland een *takje buxus* vastgemaakt. Dat verwijst naar de intocht van Jezus in Jeruzalem, zes dagen voor zijn dood. Dan wordt hij nog met gejuich binnen gehaald. De mensen verwachten dan nog van hem dat hij de bevrijding van de Romeinse onderdrukking op zich gaat nemen en ze halen hem als een 'vorst' binnen in de stad. Ze zwaaien hem toe met de palmtakken die ze van de bomen rukken.

Een *ketting met dertig rozijnen* verwijst naar de dertig zilveren munten die Judas van de joodse leiders ontvangt om hem te verraden.

Een iets kleinere ketting voorzien van 12 *ongepelde pinda-noten* symboliseert de 12 apostelen. Toen ze begonnen hadden ze allemaal een ruwe buitenkant. Het waren immers vissers en ze moesten tegen een stootje kunnen. Maar aan het einde bleken ze allemaal van het kaliber, ruwe bolster - gladde pit. Van binnen bleken het allemaal stuk voor stuk prachtkerels te zijn.

Op oude prenten hangen er ook wel 'appeltjes van oranje'

aan de palmpaas. Daar kan geen andere betekenis aan vast zitten dan die van het Nederlandse oranje. Die zijn eerder een politiek symbool, oranjegezind, dan religieus. Of toch niet? Ook voor de sinaasappel is een religieuze verklaring: Als Jezus aan het kruis hangt, krijgt hij van een Romeinse soldaat *een spons op een lans aangereikt met een zure drank, wijn met azijn*. Die zou 'verdovend' werken, de soldaten gebruikten die drank vaak. *Jezus weigert echter elke verzachting van zijn lijden*. De zure smaak van de sinaasappels symboliseert dit.

De uitgeblazen en geschilderde *eieren* zijn weer niets anders dan het oude vruchtbaarheidssymbool.

In de tijd waarin ik zelf klein was, kende katholiek Nederland voor kinderen de traditie van *het 'vastentrommeltje'*. Dan mochten we door de week niet snoepen, omdat het tussen carnaval en Pasen in Vasten was. Grote mensen deden dan wat minder luxe en aten minder vlees. Die onthielden zich van een aantal dingen. Om dat aan kinderen te leren, was er het vastentrommeltje bedacht. Je kreeg wel je dagelijkse koekje en snoepje, maar je mocht het niet opeten omdat het vasten was. Elk kind bewaarde het in het vastentrommeltje. Op Palmpasen, de zondag voor Pasen mocht je dan voor één dag wel snoepen. Veel van dat snoep kwam bij ons thuis dan aan de palmpaasstok te hangen.

We hadden ook een versje:

Palm, palm, Pasen
Ei koerei
Over ene zondag
krijgen wij een ei
Een ei is geen ei
Twee ei is een hal-luf ei
Drie ei is een Paasei ...

Toen ik wat groter was, leerde ik er ook nog erbij, dat ik die stok moest brengen naar mensen of kinderen die het minder hadden dan ik. Ik bewaar een bijzondere herinnering aan de ene keer dat ik met mijn vader de stok naar een kind in het ziekenhuis moest brengen. Achterop de fiets, stok in de hand, naar het Canisius ziekenhuis in Nijmegen. Ik was er niet blij mee, maar het was wel heel bijzonder...

De kinderen trokken met hun versierde stokken langs de huizen en verzamelden eieren met hun liedje: "... één ei is geen ei, twee ei is een half ei en drie ei is een paasei ... !" Het jaar door, werden er geen eieren gegeten zoals wij nu een gekookt eitje aan het ontbijt eten. Eieren werden wel gebakken of in gerechten verwerkt. Maar **met Pasen waren er eieren in overvloed**. Zo ging dat in de tijd vóór de legbatterijen. Waarschijnlijk een overblijfsel van de lentefeesten, die in het paasfeest integreren. Ze werden vanaf de 17^e eeuw ook gekleurd en versierd. Eieren werden gekookt in koffie of uenschillen om bruin te worden. Spinazie maakt eieren groen, rode kool of bietjes maakt rood en saffraan of bloembaadjes maakt geel en lindebloesem geeft roze. De glans werd erop gemaakt door ze voorzichtig in te smeren met spekzwoerd. Er zijn spelletjes bekend uit de regionale folklore, vaak in wedstrijd – vorm: wie er het meest op kon ... Eieren van een duinhelling laten rollen, alle eieren waren dan allemaal voor de winnaar, degene wiens ei het verst kwam ... Het eitje tikken, iedereen aan tafel kreeg een gekookt ei en dan moesten de kopjes en de kontjes tegen elkaar getikt worden. De laatst overgeblevene met een heel ei, mocht dan alle gebroken eieren proberen op te eten ... Eierdansen! Daarbij werden er eieren in een kring gelegd. Dan moest er iemand al hinkelend met een ei op een lepel of zo, in slalom de kring door.

De spelletjes concentreerden zich op de paaswei, waar ook vaak het paasvuur aangestoken werd.

Uit de 18^e eeuw stamt ook het **volksverhaal van de klokken**. Volgens de katholieke traditie werden de kerkklokken *niet geluid van Witte Donderdag tot Paaszaterdag 12.00 u.* Aan de kinderen werd verteld dat de klokken naar Rome waren om eieren te halen. De eieren die we nu zoeken, zijn meestal gekookte en versierde, voor bij het ontbijt of eieren van chocola. Als er achter de chocola nog een stukje symboliek verscholen ligt, kan dat niets anders zijn dan de rijkdom en welvaart van onze tijd. De gouden eeuw en de V.O.C. hebben zo ook heel profane sporen in de traditie nagelaten.

4. Verhaal: De palmpaas van Marijn / Merijn

(Marijn, het kan een jongen of een meisje zijn ....)

Marijn had op zaterdag een rotdag gehad. Ze had voor haar moeder naar de bakker moeten om brood en broodjes en krentenbollen te halen. Het was vies weer en daarom had ze even vlug op de fiets willen gaan. Toen ze het brood had, fietste ze met een grote plastic tas terug en toen gebeurde het: Precies tussen twee geparkeerde auto's door was er een oude meneer met een stok zomaar gaan oversteken. Zonder uit te kijken. Ze was tegen hem opgebotst en heel hard op straat gevallen. Haar knie had een grote schaaf, er zat in gat in haar lievelingsbroek. Haar schouder deed pijn en ze had een grote dikke bult op haar kop. De broodjes en de krentenbollen rolden over de straat. En de fiets was kapot. Een trapper was krom en het voorwiel slingerde heel erg.

Er was een mevrouw met een auto gestopt. Die had haar getroost en de fiets in de achterbak gedaan en haar thuis gebracht. Vader en moeder waren zich een hoedje geschrokken.

Die middag was Marijns moeder naar de bakker terug geweest. Marijn had na het ongeluk het brood helemaal vergeten. Er waren auto's over de broodjes en de krentenbollen gereden.

Toen ze thuis kwam had ze een verrassing bij zich. Broodhaantjes en een zak zure en zoete snoepjes door elkaar.

"Weet je wat?" had moeder gezegd, om je te troosten. gaan we vanmiddag een grote Palmpaas voor je maken. Onder het knutselen, hadden Marijn en haar broertje en haar kleine zusje allerlei vragen over de palmpaas gesteld: "Waarom is het een kruis?" "Waarom zit er een broodhaantje bovenop?" "Waarom moeten er zoete en zure snoepjes aan?" "Waarom is ie zo mooi versierd?" "Waarom zitten er dertig rozijnen aan de ketting?" Ze hadden meer vragen gesteld dan moeder kon beantwoorden. Ze hoopte stiekem dat meneer pastoor daar in de kerk nog een mooi verhaal van zou vertellen ....

Maar de laatste vraag hadden de kinderen de belangrijkste gevonden: "Wanneer mogen we hem opeten?" Nou dat antwoord had moeder niet zo moeilijk gevonden: "Morgen, als we uit de kerk komen, dan mag je er wat van afhalen, maar niet alles in een keer. Marijn had de Palmpaas 's avonds op haar slaapkamer op de stoel gezet, zo mooi was hij geworden.

De volgende morgen was ze al vroeg wakker. Deze keer zat ze als eerste in de auto toen ze naar de kerk gingen ...

Ze luisterde heel goed naar alles wat er verteld werd. Maar aan het einde schrok ze toch wel een beetje. Aan het einde werden de kinderen uitgenodigd om samen hun Palmpaasstokken weg te gaan brengen, naar mensen in het bejaardentehuis naast de kerk. Daar had ze helemaal niet op gerekend. Wat moest ze nou doen ... Zo'n moeilijke vraag had ze nog nooit gehad ....

